

INTELECTUALI ARGEȘENI ȘI MUȘCELENI LA VĂLENII DE MUNTE

RADU PETRESCU*

Liniștea și pitorescul localității Vălenii de Munte l-au atras din primul moment pe Nicolae Iorga, dornic să găsească un adăpost permanent familiei sale numeroase și un mediu prielnic de lucru, aflat la o distanță rezonabilă de tumultul capitalei Vechiului Regat. Fusese împins să-și cumpere aici o casă veche cu cerdac și acoperiș de șindrilă, mare și spațioasă și, din cauza greutăților materiale cu care se confrunta zi de zi, dar și de clima capitalei, cu care nu se putea obișnui.

În anul 1908, ales ca secretar general al Ligii Culturale sub președinția marelui proprietar agricol Sava Șomănescu, profesorul universitar Iorga ia hotărârea să locuiască definitiv în Vălenii de Munte, părăsind locuința închiriată în perioada 1903-1908 din strada Buzești nr. 36 (sediul redacției revistei „Sămănătorul”). Această hotărâre înțeleaptă îi va permite să-și creeze la Văleni o bază importantă de sprijin, prin inaugurarea în același an a tipografiei „Neamul Românesc” (21 mai) și a Cursurilor de vară (2 iulie).

Ideea înființării unor astfel de cursuri, la care să poată participa românii de pretutindeni - inclusiv din provinciile aflate sub dominație străină - a încolțit în discuțiile purtate de Iorga la mănăstirea Putna în anul 1904, la comemorarea a 400 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare. În acel moment el propunea construirea în București a unui „azil” (cămin) pentru studenții din diasporă. În 1906, învățătorul și publicistul bucovinean George Tofan¹ dezvoltă această idee în revista „Junimea literară” din Cernăuți sub forma organizării de cursuri universitare „feriale” (de vacanță) în localități pitorești sau în mănăstiri, cu schimbarea locului în fiecare an, spre deosebire de cele organizate de austrieci la Salzburg². La rândul său, institutoarea Smaranda Gheorghiu³ propune în 1907 înființarea unei Universități Populare la care membrilor Ligii Culturale să li se predea cunoștințele necesare cultivării sentimentului național.

Vizionar, Nicolae Iorga (Fig. 1) combină cele trei idei în spiritul școlilor populare pentru educarea adulților promovate în secolul XIX de pastorul danez

* Filiala București a Societății de Științe Istorice din România.

¹ George Tofan (1880-1920). Scriitor și profesor bucovinean. Exponent important al luptei culturale pentru reîntregirea României, cu activitate însemnată în Bucovina și Basarabia.

² „Junimea literară”, anul III, nr. 8-9, 1906.

³ Smaranda Gheorghiu (1857-1955), pseudonim literar Maica Smara. Institutoare, scriitoare, publicistă, militantă activă în mișcările feministe ale epocii, prima conferențiară din România la congrese internaționale.

Grundtvig⁴, înțelegând importanța crucială a unor astfel de cursuri în realizarea unității culturale a tuturor românilor ca o etapă vitală ce precede obiectivul final, realizarea unității politice prin intermediul Marii Uniri.

Anunțate din timp⁵, cursurile au început la 2 iulie 1908 în prezența a circa 50 de „cursiști”, prin lecția de deschidere a profesorului Nicolae Iorga. Temele pe care le-a dezvoltat-o au fost *Istoria românilor* și *Istoria literaturii românești*. Alături de Iorga, au contribuit cu subiecte de istorie, economie și geografie Gheorghe Murgoci, Nicolae Dobrescu, Alexandru Lăpedatu, dr. Ștefan Bogdan, Vasile Bogrea și Dumitru N. Ciotori, iar pe parcurs, numărul auditorilor a ajuns la 150.

În amintirile sale, publicate în „Junimea literară”, bucovineanul Gavril Rotică menționează că au participat 150 de persoane (Rotică era dezamăgit că printre aceștia nu au fost decât 10 bucovineni și 10 ardeleni și bănățeni, printre care preotul Gh. Tulbure, alături de câțiva tineri elevi, studenți și militari, mulți localnici și cetățeni din comunele din jurul Vălenilor de Munte, dar și a doamnei Ecaterina Iorga într-o băncuță). Printre cei amintiți de Iorga în memoriile sale⁶, pe care îl interesau în mod deosebit intelectualii români din provinciile subjugate, se numără preoții Nicolae Martinovici⁷, Gheorghe Tătucu⁸ și Gheorghe Tulbure⁹, diaconul Mihail Gașpar¹⁰, dl. Alviurescu, basarabeanul Ion Pelivan¹¹ și alții.

Informat de Ion (Iancu) Panaitescu, numit recent directorul Siguranței Generale a Statului, pe baza notelor transmise din Văleni de la Agentul 25 (un student care avea misiunea supravegherii informative a activității desfășurate de Nicolae Iorga)¹², guvernul liberal simte pericolul coagulării unei potențiale opoziții cu prilejul unor astfel de cursuri și le contracarează prin organizarea de către Constantin Stere (atunci liberal) a unor cursuri paralele la Iași conduse de I. Aurel Candrea-Hecht cu „momirea” participanților, studenți și profesori, prin preluarea integrală de către stat a cheltuielilor de transport, cazare și masă. Manevra liberalilor dă greș, caracterul de

Fig. 1. Nicolae Iorga.

⁴ Nikolaj Frederik Severin Grundtvig (1783-1872). Pastor luteran danez, scriitor, filosof, istoric, învățător și politician. Promotor al realizării educației poporului prin înființarea de școli pentru adulți în mediul rural.

⁵ „Neamul Românesc”, anul II, nr. 69, 11 iunie 1908.

⁶ N. Iorga, *O viață de om așa cum a fost*, Editura Minerva, București, 1976, p. 439.

⁷ Nicolae Martinovici, preot din Belinț, jud. Timiș, în N. Iorga, *op. cit.*, p. 439.

⁸ Gheorghe Tătucu (1860-1943). Preot din Iablanța, jud. Caraș-Severin, în N. Iorga, *op. cit.*, p. 439.

⁹ Gheorghe Tulbure (1880-?). Studii teologice. Publicist bihorean. Primar la Oradea, inspector școlar, în N. Iorga, *op. cit.*, p. 439.

¹⁰ Mihail Gașpar (1881-1929). Diacon și preot în Lugoj, protopop în Bocșa, jud. Caraș-Severin. Luptător important pentru cauza națională, întemnițat în Austro-Ungaria, în N. Iorga, *op. cit.*, p. 439.

¹¹ Ion Gh. Pelivan (1876-1954, Sighet). Profesor universitar, publicist, om politic. Militant al mișcării de eliberare a Basarabiei, în N. Iorga, *op. cit.*, p. 439.

¹² Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale, București, Fond Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale, dosar nr. 39/1909.

improvizație cu caracter politic este identificat rapid iar cursanții, plictisiți, pleacă rapid de la Iași la Vălenii de Munte.

Succesul cursurilor de vară de la Vălenii de Munte determină autoritățile imperiale să-l declare pe Nicolae Iorga *persona non-grata* și în mai 1909 îi interzic accesul în Austro-Ungaria. Suplimentar, pentru anularea impactului acestor cursuri „iredentiste” printre românii care nu făceau parte din Vechiul Regat, autoritățile școlare din Cernăuți anunță, la 10 iunie 1909, că profesorii din școlile medii, învățătorii și funcționarii nu au permisiunea de a urma cursurile universității populare din Vălenii de Munte (Fig. 2).

Fig. 2. Universitatea Populară din Vălenii de Munte.

În primii trei ani, pentru cursuri, ministrul Spiru Haret aprobă închirierea unei săli de clasă din cadrul școlii primare de băieți nr. 1 din localitate. Anul 1912 reprezintă momentul culminant al acestui focar de cultură națională înaintea primului război mondial. Este anul inaugurării propriei săli de cursuri în prezența principelui Carol, a principesei Elisabeta și a peste 6.000 de participanți.

Cursurile de la Vălenii de Munte din perioada 1908-1914 au jucat un mare rol în realizarea solidarității și conștiinței naționale atât de necesare înfăptuirii marelui ideal al Unirii tuturor românilor prin „adunarea și legarea laolaltă a fărâmelor trupului național”, cum se exprima chiar Nicolae Iorga în conferința sa de deschidere din data de 1 iulie 1911.

Cu timpul, noua clădire s-a dovedit neîncăpătoare, mai ales după marea Unire, când numărul conferențiarilor și al auditorilor, români și străini, va spori semnificativ.

Printre vizitatori se vor număra membrii familiei regale, cum ar fi Regele Ferdinand și Regina Maria, Regele Carol al II-lea și Principesa Elena, dar și numeroși oameni politici din perioada interbelică (prim-miniștri, miniștri, deputați și senatori, conducători de partide).

În mai 1919, în plină campanie de eliberare a Transilvaniei, Iorga este ales președinte al Ligii Culturale, iar întreaga sa activitate în cadrul Ligii și a cursurilor de vară (reluete în vara anului 1921 și trecute sub egida Ligii în 1923, conform hotărârii adoptate la Congresul de la Galați) va fi consacrată conlucrării pașnice cu minoritățile naționale prin cunoaștere și respect reciproc.

Prin temele abordate anual, cursurile vor avea menirea de a deveni un factor de unificare națională, de înfrățire a tuturor cetățenilor României Mari prin dezbateră și lămurirea rapidă a problemelor actuale ale românimii, furnizarea de cunoștințe și soluții reale, eficiente, dar și prin atragerea interesului minorităților conlocuitoare, prezentând poporul român și țara reîntregită prin ceea ce este cu adevărat interesant și prin crearea unei „atmosfera de toleranță culturală și recunoaștere reciprocă” (discursul de deschidere ținut de Nicolae Iorga în 1925).

Pe această linie, Universitatea Populară „Nicolae Iorga” de la Vălenii de Munte (noua denumire din 1922 a cursurilor de vară) a înființat și cursuri speciale de limba și literatura română care s-au ținut an de an, până în 1940, fiind extrem de populare.

Numărul semnificativ de cursanți și problemele legate de asigurarea pentru aceștia a celor mai bune condiții a impus înființarea Asociației Auditorilor Cursurilor în ianuarie 1922, necesară și utilă pentru popularizare și pentru eficientizarea activității organizatorice.

Printre momentele semnificative se numără anul 1934 (25 ani de la inaugurarea cursurilor de vară) și respectiv cea din 1939 (30 de ani), ambele ediții fiind comentate intens în presa centrală.

Progresele științei și tehnicii vor ajunge și aici, festivitatea deschiderii din anul 1937 fiind transmisă la radio.

Din nefericire, încă din 1933, anul în care Adolf Hitler devine cancelarul Germaniei, ascensiunea ideologiei naziste, coroborată cu influența fascismului italian, ambele încadrate clar în curentul de revizuire a Tratatelor de Pace începe să afecteze și atmosfera politică din România. Agresivitatea tot mai evidentă a extremei drepte, combătută parțial prin instaurarea de către Regele Carol al II-lea a unei dictaturi personale, înlocuirea Constituției și lichidarea conducerii Gărzii de Fier ca ripostă la asasinarea primului-ministru Armand Călinescu, nu mai poate fi potolită. Forțat de împrejurările interne și externe total nefavorabile, Regele Carol al II-lea abdică și părăsește țara, iar la 14 septembrie 1940 se instaurează Statul Național-Legionar condus de generalul Antonescu și Horia Sima.

Întocmite din timp, sinistrele „liste negre” sunt reactivate și printre primele victime se numără chiar profesorul Nicolae Iorga, asasinat în 27 noiembrie 1940, la Strejnic, în județul Prahova.

După moartea fondatorului, cursurile nu au mai putut fi reluate decât în anul 1942, iar ediția din 1943 a fost ultima ținută înainte de terminarea celui de-al doilea război mondial.

În 1946, ministrul comunist de interne Teohari Georgescu - interesat în aparenta normalitate pre-electorală - aprobă solicitarea de reluare a cursurilor în anul 1946 pentru doar două săptămâni (până atunci, cursurile durau o lună de zile), sub stricta supraveghere a autorităților¹³. A fost cântecul de lebadă al Universității de vară, pentru că în anul 1947 nu s-a mai permis acest lucru (blocarea autorizării)¹⁴ iar în 1948, după abdicarea Regelui Mihai I, se desființează Liga pentru Unitatea Culturală a tuturor Românilor și i se confiscă patrimoniul prin Decizia nr. 1.060 emisă de Consiliul de Miniștri pe 9 iulie 1948¹⁵. Miniștrii „sanitari” erau profesorul Traian Săvulescu, Ștefan Voitec, Avram Bunaciu, profesor ing. Nicolae Porfiri, dr. Florica Bagdasar, Theodor Iordăchescu, Stanciu Stoian, Emil Bodnăraș, Bucur Șchiopu și Chivu Stoica, în timp ce doctorul „în rele” era Petru Groza.

Lua astfel sfârșit o întreagă epocă istorică în care entuziasmul, dăruirea și devotamentul profesorului Nicolae Iorga, al comitetelor de organizare și al conferențiarilor au transformat Vălenii de Munte din prăfoasa localitate „de deal” renumită odinioară doar pentru calitatea țuicii, într-o admirabilă vatră de cultură națională.

Participarea argeșenilor și mușcelenilor la aceste cursuri de vară este sporadică, fiind vorba în principal de studenți și învățători.

Astfel, în 1911 apare prima menționare a participării unor mușceleni la aceste cursuri, prin câștigarea concursului de costume naționale de către d-nele Dumitrăchescu (soacra), respectiv Niculina Mihalache, soția învățătorului Ion Mihalache, viitorul președinte al Partidului Țărănesc înființat în 1918 și transformat în 1926 în Partidul Național Țărănesc în urma fuzionării cu Partidul Național Român din Transilvania și Ungaria condus de Iuliu Maniu.

Printre conferențiarii invitați personal de către profesorul Nicolae Iorga între 1931-1940 iar ulterior de comitetul de organizare să țină prelegeri la Vălenii de Munte se numără 2 argeșeni și 3 mușceleni. Aceștia au fost prezenți acolo în perioada 1922-1943, iar conferințele lor s-au încadrat în temele propuse de Nicolae Iorga pentru edițiile respective.

Numărul limitat al conferențiarilor se datorează exigenței lui Nicolae Iorga, care opera personal modificări asupra preselecției inițiate de comitetul de organizare. Prestigiul acumulat în timp de această instituție culturală cu totul aparte atrăgea ca un magnet și existau numeroase oferte de participare, deși remunerarea era exclusă din start. Nicolae Iorga a evitat în permanență să beneficieze la Văleni de subsidii sau „sponsorizări”, indiferent din partea cui ar fi provenit: statul, partidele politice sau oamenii de afaceri. Pe perioade scurte și anume în timpul mandatelor de ministru al învățământului ale prietenului său liberal, dr. Constantin Angelescu (viitorul conducător al Ligii Culturale după asasinarea întemeietorului Universității Populare), participanții au beneficiat de reduceri la transportul pe calea ferată.

Poate cel mai interesant aspect al participării acestora este angajamentul politic total diferit al conferențiarilor: un liberal, un legionar, un iorghist, un monarhist

¹³ Ion Șt. Baicu și Constantin Dobrescu, *Nicolae Iorga și Prahova. Documente. 1889-1948*, București, Editura SILEX, Ploești, 1998, p. 478, 481.

¹⁴ *Ibidem*, p. 485.

¹⁵ „Monitorul Oficial” nr. 159, 13 iulie 1948, p. 5805.

și un om de știință cu vederi de stânga. Acest lucru demonstrează limpede toleranța culturală și politică încurajată de Nicolae Iorga în cadrul cursurilor de vară, indiferent de concepțiile și opțiunile politice adoptate de conferențieri. Este limpede faptul că profesorul Nicolae Iorga era interesat cu precădere în participarea specialiștilor, a persoanelor calificate într-un domeniu sau altul, în detrimentul discursurilor sforăitoare și ineficiente ale politicianilor de meserie.

Un alt aspect aparte este acela că 4 din cei 5 conferențieri au fost deținuți politici. Acest lucru ne poate pune pe gânduri, inclusiv asupra faptului că, dacă ar fi trăit, era plauzibil ca și profesorul Nicolae Iorga să devină un deținut politic. Este normal să luăm în considerație această ipoteză pentru că și alți prim-miniștri și lideri de partide cu o atitudine demnă față de Rusia și de comunism în general, precum Iuliu Maniu, Constantin Argetoianu, Ion Mihalache, cu sau fără procese trucate, au ajuns în închisorile comuniste și și-au sfârșit zilele în condițiile cunoscute, indiferent de vârsta lor înaintată.

La fel de interesant este și faptul că toți conferențierii au avut o experiență militară (patru dintre ei au participat la războiul de reîntregire, iar al treilea pe frontul de Est).

Să-i analizăm sumar pe fiecare dintre aceștia.

Victor Slăvescu (1891-1977). S-a născut în comuna Rucăr din județul Mușcel, ca fiu al lt. col. Ion Slăvescu și al Paraschivei Baștea, una din fiicele marelui

Victor Slăvescu

proprietar rucărean Paraschiv Baștea¹⁶. Absolvent al liceului „Gheorghe Lazăr” din București. Studiile superioare economice făcute în străinătate, unde și-a luat și doctoratul (Franța și Germania). Se mută în București în 1915. Intră voluntar ca ofițer în armata română, fiind rănit în 1916 lângă Brașov. Combatant la Mărășești în 1917. Profesor secundar la Galați. Șeful organizației P.N.L de Galați, cu 7 mandate de deputat în 5 legislaturi între 1927-1938 și 1 mandat de senator F.R.N. în 1939 din partea breslei industriașilor. Profesor universitar și Rector al Academiei de Înalte Studii și Comerciale și Industriale din București (1927-1947). Academician din 1937. Subsecretar de stat la Ministerul de Finanțe (1933-1934), Ministru de Finanțe (1934-1935) și Ministru al Înzestrării Armatei (1939-1940). Eliminat din învățământ în 1947. Deținut politic la Sighet, fără proces

și sentință, între 1950-1955.

A fost invitat în anii 1937 și 1938 de către Nicolae Iorga în calitate sa de profesor universitar, rector și academician, ca specialist al Partidului Liberal în probleme economice și bancare. A ținut 2 conferințe pe teme monetare și economice, după cum urmează: 1937 - *Concepții monetare vechi și noi*; 1938 - *Teritoriul, factor economic pentru apărarea națională* (în 1939 urma să devină Ministru al Înzestrării Armatei).

¹⁶ Paraschiv Baștea (1830-1917), mare proprietar din Rucăr, arestat de nemți în 1916 și mort în detenție (n.a.).

Radu Gyr-Demetrescu (1905-1975). S-a născut în orașul Câmpulung-Mușcel, tatăl fiind actor la Teatrul Național din Craiova. Absolvent al liceului „Carol I” din Craiova. Absolventul facultății de litere și filosofie din cadrul Universității București. Conferențiar universitar. Poet și scriitor. Candidat independent în județul Mușcel, pe listele Gărzii de Fier, la alegerile din decembrie 1933 (partid dizolvat în ajunul alegerilor de guvernul I. G. Duca). Membru al partidului Totul pentru Țară din 1935. Candidat oficial al acestui partid în 2 județe (Vâlcea, unde se stabilise prin căsătorie, și Dolj) la alegerile din decembrie 1937. Comandant legionar al regiunii Oltenia. Director General al Teatrelor în Statul Național-Legionar. Participant activ la rebeliunea din 21-24 ianuarie 1941. Deținut politic sub 3 dictaturi (Regele Carol II, Mareșalul Antonescu, regimul comunist).

Radu Gyr-Demetrescu

A fost invitat în anul 1937 de către Nicolae Iorga în calitate sa de asistent la Universitatea București, ca specialist în probleme literare. A ținut 2 conferințe, după cum urmează: 1937 - 1. *Invăzii anarhice în literatură*; 1937 - 2. *Romanul psihologic francez*.

Costin Petrescu (1872-1954). S-a născut în orașul Pitești, într-o familie ai cărei ascendenți, zugravi „de subțire”, erau considerați vârfuri ai picturii bisericești autohtone. Urmează școli superioare de specialitate atât în țară (Școala de Belle Arte, București), cât și în străinătate (Școala de Arte și Meserii din Viena; Academia de artă Julian din Paris). Devine o personalitate marcantă a artelor plastice românești din secolul al XX-lea, reușind să revigoreze tehnicile tradiționale „al fresco” ale picturii murale, cât și prin comenzile importante primite pentru realizarea unor lucrări publice majore, cum ar fi frescele de la Catedrala Reîntregirii din Alba Iulia, cele sala de festivități a fostului Colegiu Academic al Universității din Cluj, imensa frescă interioară și mozaicurile exterioare de la Ateneul

Costin Petrescu

Român din București, sau peretele întreg dedicat victoriei de la Mărășești în cadrul Cazinoului Militar din București. A pictat, în București, bisericile Mihai Voda, Sf. Dumitru-Colentina, Sf. Silvestru, la care se adaugă unele lucrări de pictură executate în Reședința patriarhală din Dealul Mitropoliei. În provincie, printre altele, a pictat în 1946, împreună cu studenții săi de la Belle Arte, biserica Sf. Nicolae din Scheii Brașovului.

La Vălenii de Munte a ținut 7 conferințe de popularizare a artei românești și străine, dar și pe linia inițierii publicului larg în sfera designului interior de calitate:

1929 - 1 - *Artiștii avangardei*; 1929 - 2 - *Arta Pieilor roșii*; 1930 - *Arta indienilor americani*; 1931 - *Împodobirea unei locuințe*; 1935 - *Despre împodobirea unei locuințe*; 1936 - *Nedumeriri în artă*; 1938 - *Artă la toată casa*.

Florian Ștefănescu-Goangă (1881-1958). S-a născut în orașul Curtea de Argeș. Între 1908-1911 a studiat în străinătate, unde și-a luat și doctoratul (Universitatea din Leipzig, Germania), sub supravegherea renumitului profesor Wilhelm Wundt, părintele psihologiei experimentale. Profesor secundar la Brăila și ulterior numit profesor în cadrul Universității „Regele Ferdinand I” din Cluj (inaugurată la 12 mai 1919), unde înființează primul Institut de Psihologie Experimentală comparată și aplicată. Membru corespondent al Academiei Române din anul 1937 (epurat în iunie 1948 din „noua” Academie a R.P.R.). Rector universitar cu vederi de stânga, intră în atenția mișcării legionare iar o echipă studențească încearcă să-l lichideze pe 28 noiembrie 1938, sub pretextul unui comportament inadecvat al profesorului față de studenți. Tentativa de asasinat eșuează, dar are grave consecințe asupra opiniei publice, fiind urmată de replica brutală a Palatului: decapitarea promptă a întregii conduceri a mișcării legionare inclusiv a lui Corneliu Zelea-Codreanu, în noaptea de 29/30 noiembrie 1938. Cazul Ștefănescu-Goangă este fructificat imediat de propagandistii extremei stângi comuniste, care nu prețuiesc, în momentul preluării definitive a puterii, să-l elimine din învățământ, să-l izoleze ca fiind nereeducabil și să-l întemnițeze fără proces. Între timp, are și un scurt traseu de „tovarăș de drum”, ca deputat liberal tătăresc în Transilvania pe listele „înșorite” al Blocului Partidelor Democratice din noiembrie 1946.

A ținut o singură conferință la Vălenii de Munte, respectiv: 1922 - *Psihologia aplicată la viața socială*.

Gheorghe Cotenescu

animator al societății culturale „Miron Costin” (președinte Traian G. Stoienescu).

Gheorghe Cotenescu (1886-1965)¹⁷. Din neam de moșneni ai Cotenestilor de Mușcel, ctitori de biserici monument istoric, reprezentați în tablouri votive, Gheorghe Cotenescu se naște în familia hărăzită cu mulți copii a preotului Ion Cotenescu, paroh în com. Izvoarele (Dâmbovița). Absolvent al Seminarului Central din București și premiant la limba română la una din edițiile concursurilor școlare organizate anual de societatea științifico-literară „Tinerimea Română” (adevărate Olimpiade la nivel național). Absolvent al Facultății de Teologie și al Conservatorului de Muzică și Artă Dramatică din București (canta cu profesorul Gheorghe Ștefănescu, fondatorul Operei Române). Face parte din conducerea societății studenților teologi. Membru al societăților corale „Carmen” (maestru dirijor D. G. Kiriac) și „Hora” (maestru dirijor Juarez Movilă – la această societate și în calitate de secretar). Membru și

¹⁷ Marea majoritate a informațiilor privind viața și activitatea preotului-profesor Gh. Cotenescu din prezentul articol sunt extrase din arhiva personală a autorului.

Alături de profesorul său, protopsaltul Ion Popescu-Pasărea, este co-fondator al Asociației Cântăreților Bisericești „Ieromonahul Macarie” și secretar de redacție al revistei de specialitate „Cultura” (ambele înființate în 1910). Secretar și pedagog al Seminarului „Nifon din București”. Membru al Ligii Culturale, secțiile București și Câmpulung-Muşcel (conduse în acel moment de Ioan Slavici, respectiv Dimitrie Scurei). Secretar al profesorului Nicolae Iorga (1908-1912)¹⁸. Participă la organizarea primelor ediții ale cursurilor de vară (1908-1912), a festivalurilor și a șezătorilor literar-artistice realizate în întreaga țară de Liga Culturală și de societățile studențești ale timpului. Membru fondator al Partidului Naționalist-Democratic condus de Nicolae Iorga și A. C. Cuza (aprilie 1910) și membru în conducerea centrală (1931-1946). La primele alegeri organizate pe baza votului universal (1919), Uniunea Democrației Naționale îi propune candidatura, alături de scriitorul mușcelan Ion Ionescu-Boteni, dar cartelul electoral încheiat ulterior de UDN cu țărăniștii impune la Mușcel lista țărăniștă. Fondator și președinte al PND - secția Mușcel (1922). Membru din partea Opoziției Unite al primei Camere Agricole mușcelene (1925), condusă inițial de avocatul Alexandru Mușatescu. Ulterior, devine unicul deputat iorghist pe care l-a trimis vreodată județul Mușcel în Parlament și anume în timpul guvernului Iorga-Argetoianu (1931-1932). În acel moment, ceilalți deputați mușceleni erau Constantin (Dinu) I. C. Brătianu (PNL) și Ion Mihalache (PNT - ales în 2 județe, Mihalache optează pentru reprezentarea Prahovei datorită conflictelor interne din organizația în cauză). Are un rol activ în Parlament prin susținerea de moțiuni și discursuri importante în favoarea școlilor, agricultorilor, industriașilor, comercianților, meseriașilor și locuitorilor județului Mușcel, dar și a unor probleme importante cum ar fi asanarea datoriilor agricole, monopolul alcoolului în spiritul protecției producătorilor din zonele de deal și de munte, legea corpului arhitecților, achitarea restanțelor la salariile și pensiile funcționarilor publici, legea drumurilor și reintroducerea prestației în natură, realizarea unor investiții în diverse sectoare și localități (modernizarea portului Constanța, introducerea iluminatului public în Vălenii de Munte, acordare de credite județului Hotin etc.). În februarie 1946, după reînființarea PND, vicepreședintele dr. Petre Topa îl include în delegația angajată în tratativele ce au condus la fuziunea cu PNL-Gh. Tătărescu.

Preot militar în întreaga campanie (1916-1919), mai întâi în cadrul unor formațiuni sanitare, iar din mai 1918 în Regimentul 9 Vânători, regimentul „de fier” condus de colonelul Gheorghe Rasoviceanu în peste 54 de bătălii, din Dobrogea până la Tisa. Pentru merite deosebite, este avansat căpitan asimilat și decorat cu ordinul militar „Coroana României”. Fondul Inspectoratului Clerului Militar de la Arhivele Militare Române include dosarul personal cu caracterizări anuale elogioase din partea tuturor comandanților săi.

O astfel de caracterizare este cât se poate de elocventă: „76. Preotul Cotenescu Gh., Stoenеști-Muşcel, de la (Trenul Spital de...- n.a.) Evacuare 2, e preot distins, instruit, cultură generală aleasă, e o podoabă a clerului nostru; suflet bun, blajin, acest preot își îndeplinește înalta sa chemare cu un devotament nețărmurit. Tot timpul și-l petrece în mijlocul soldaților răniți și bolnavi. A colectat cărți de citit, pe care le-a împărțit bolnavilor și se străduiește cu făpta ca și cu vorba să facă șederea în spital cât

¹⁸ N. Iorga, *op. cit.*, p. 423.

mai plăcută vitejilor țării. E înzestrat cu calități rari (lt. col. dr. Bărbulescu). A dat dovezi de mari calități sufletești. Sănătos de corp și de spirit, este un element prețios care face onoare corpului preoțesc (Colonel, indescifrabil)”¹⁹.

Donează în nume propriu și colectează sume importante pentru edificarea mausoleelor de la Mărășești și Valea Mare-Pravăț (Mateiaș), fără să pregete să organizeze colecte publice în cele două parohii ale sale (Stoenești și Piatra) pentru ajutorarea celor năpăstuiți, așa cum erau în anul 1922 familiile celor 82 de mineri care au murit în explozia de la mina „Aurelia” din Lupeni.

Cântăreț la strună în București (bisericele Stavropoleos, Domnița Bălașa, Sf. Nicolae Vlădica și Cuibul cu Barză). Compozitor de muzică religioasă cu lucrări publicate. Publicist, critic literar și muzical. Membru al colectivului de redacție și colaborator al principalelor ziare, reviste și buletine ale diverselor asociații și biserici din județul Mușcel, cu articole apărute în publicații importante din întreaga țară („Universul“, „Curentul“, „Neamul Românesc“, „Cultura“, „Cultul Eroilor“, „Patria“ etc.). Animator al vieții culturale din Câmpulung și din județul Mușcel (ca dirijor al corului parohial și al seminarului orfanilor de război „Patriarhul Miron Cristea”, dar și prin concerte susținute alături de tenorul Nae Leonard, retras spre sfârșitul vieții la Câmpulung). Hirotonit în 1912 pe seama parohiei Conțești și transferat în 1913 la parohia din com. Stoenești, unde va păstori neîntrerupt până în 1965 (52 ani aici, iar în paralel și 8 ani preotul bisericii sfințite în 1919 din satul Piatra, aflat la 5 km distanță). Ctitor principal al noii biserici din Stoenești, proiectată de arhitectul mușcelian Dumitru Ionescu-Berechet și realizată prin liste de subscripție lansate la nivel național (1919-1939) după vandalizarea bisericii-monument istoric de către nemți (1916), sfințirea fiind oficiată în premieră de către noul patriarh, Nicodim Munteanu (printre participanți, prietenii săi din război, generalul Gheorghe Rasoviceanu și ziaristul Pamfil Șeicaru). Un extras din pantahuzele pe care le lansa periodic este semnificativ: „M-aș simți ușurat de singura dorință pe care o mai râvnesc vieții de la mila Providenței, să văd ridicată pe această frumoasă vale a Dâmboviței, în Stoeneștii Mușcelului, această Biserică ocrotitoare a aducerii aminte de glorie străbună înfrățită cu lupta marelui război de întregire” (1933).

Învățător și profesor la Școala de Gospodărie Rurală din Stoenești. Profesor-maestru de muzică la școala de cântăreți bisericești din Câmpulung-Mușcel și la seminariile teologice din Câmpulung-Mușcel, Curtea de Argeș și Cernica-Ilfov. Membru în comisii de examinare și în comitete școlare (ales din partea corpului profesoral). Fondator și președinte al tuturor obștilor forestiere și al cooperativei „Mihai Viteazul” din Stoenești. Președinte al filialei din Stoenești a Societății „Mormintele eroilor căzuți în război” (redenumită ulterior „Cultul Eroilor”). Membru în Comitetul Judecătoresc Comunal. Vicepreședinte de Cămin Cultural. Inițiator și finanțator al primei monografii a comunei Stoenești, scrisă în 1931 de profesorul de

¹⁹ Ionom Constantin Nazarie, *Activitatea preoților de armată în campania din 1916-1918*, Imprimeria Ministerului Cultelor și Artelor, București, 1921, p. 61, 97, 101; Gh. Nicolescu, Gh. Dobrescu, Andrei Nicolescu, *Preoți în lupta pentru Marea Unire. 1916-1919*, Editura Europa Nova, București, 2000, p. 329, 443, 460, 463; Prof. Constantin Tudor, *Eroi în reverendă. Preot cpt. în rezervă Gheorghe I. Cotenescu*, „Argeșul ortodox”, anul IV, nr. 218, 9-15 iunie 2005, p. 5, Pitești.

geografie Gheorghe M. Rașcu²⁰, prietenul său din studenție și alături de care participase la primul congres cultural național al studenților români de pretutindeni (Iași, septembrie 1909).

Președinte al Asociației Preoților Mușceleni (2 mandate). Membru al delegației Vechiului Regat, în frunte cu diaconul Nicolae M. Popescu (viitor academician), invitată să ia parte la primul Congres al preoților din Mitropolia Ardealului, organizat la Sibiu în 6-8 martie 1919, unde s-a propus organizarea unitară a Bisericii Ortodoxe Române și ridicarea ei la suprema treaptă de Patriarhie autocefală²¹. Activitate misionară răsplătită prin acordarea rangului de iconom stavrofor și a dreptului de a purta brăul roșu și crucea patriarhală. Membru în consiliul de administrație al primei Case de Economii, Ajutor și Credit a Clerului Ortodox Român (președinte preot Petre Partenie). Decorat cu medalia „Răsplata Muncii pentru Biserică”.

Deținut politic în perioada 24 martie 1949 - 12 mai 1950, condamnat retroactiv de Tribunalul Militar București Secția II cu Sentința nr. 478/11.05.1950 pentru delictul de „favorizare a infractorului” (art. 284, Cod Penal) prin acordare de sprijin logistic membrilor „bandei” colonelului Gheorghe Arsenescu (primul lot format din 25 de mușceleni, în frunte cu liberalii tătarăscieni Nicolae Enescu și Ion Constantinescu-Mărăcineni și din care făceau parte 3 clerici din nordul Mușcelului: starețul Pimen Bărbieru, preotul Iosif Mușetescu și preotul Gheorghe Cotenescu, cel mai vârstnic dintre aceștia)²². A parcurs propriul drum al Golgotei, mai întâi sub ploaia „binecuvântărilor” maiorului Chicoș din Câmpulung, urmată de „tratamentul” oferit nepreferențial și „banditului de popă” de colonelul Nedelcu și căpitanul Cârnă, sângheroșii anchetatori din beciurile Securității, cunoscând bine infernul penitenciarului Pitești, laboratorul „reeducării” coordonate de generalii Pintilie, Nicolschi și Mazuru prin intermediul uneltelor lor docile, căpitanul Alexandru Dumitrescu și echipa de călăi condusă de studentul Eugen Țurcanu²³.

²⁰ G. M. Rașcu, *Stoenеști-Mușcel și valea superioară a Dâmboviței. Descriere și călăuză practică*, Tipografia Eparhială „Cartea Românească”, Chișinău, 1931.

²¹ Nicolae Iorga, *Sfătuire frățească*, în „Neamul Românesc”, anul XIV, nr. 61/15 martie 1919, p. 1.

²² Elisabeta Rizea, Cornel Drăgoi: *Povestea Elisabetei Rizea din Nucșoara urmată de mărturia lui Cornel Drăgoi*, ediție îngrijită de Irina Nicolau și Theodor Nițu, Editura Humanitas 1993, p. 109; Cicerone Ionițoiu, *Rezistența armată anticomunistă din munții României. 1946-1958*, 1993, p. 73; Constantin Voicescu, *Oameni ai bisericii în rezistența anticomunistă din munții și codrii României*, în *Instaurarea comunismului. Între rezistență și represiune*, „Analele Sighet”, volumul II, Fundația Alianța Civică, 1995, p. 286; Paul Caravia, Virgiliu Constantinescu și Flori Stănescu, *Biserica întemnițată 1944-1989*, 1998, p. 141; Ion Constantinescu-Mărăcineanu, *Refulări din închisoare*, în „Memoria” nr. 30 (1), 2000, p. 120, Vasile Manea, *Preoți ortodocși în închisorile comuniste*, Editura Patmos, Cluj-Napoca, 2000, p. 75; Ion Bălan, *Regimul concentraționar din România*, Fundația Alianța Civică, 2000, p. 271; Octavian Roske (coordonator), *Mecanisme represive în România 1945-1989, Dicționar biografic A-C*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2001, p. 543; Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar, Litera C*, 2002, p. 238; Dorin Dobrinu, *The Anti-Communist Armed Resistance on the Southern Slope of the Făgăraș Mountains and the Iezer Mountains. The Groups Led by Colonel Gheorghe Arsenescu and Lieutenant Toma Arnăuțoiu (1948-1960) (I)*, „Revista Arhivelor” nr. 3-4/2007, p. 258 (n.a. - Din volumul impresionant de publicații care abordează aspecte privind rezistența anticomunistă și deținuții politici, aici este selectat numai un număr minim de lucrări).

²³ Doina Jela, *Lexiconul negru. Unelte ale represiunii comuniste*, Editura Humanitas, București, 2001; Marius Oprea, *Banalitatea răului. O istorie a Securității în documente. 1949-1989*, Editura Polirom, București, 2002.

După eliberare, dosarele identificate personal la CNSAS confirmă faptul că Securitatea l-a urmărit informativ tot restul vieții cu ajutorul rețelei de colaboratori din județ.²⁴ Prestigiul imens de care se bucura în parohie l-a transformat în ținta ideală a autorităților locale și județene însărcinate cu „convingerea” locuitorilor comunei Stoenеști asupra avantajelor înscrierii în gospodăria colectivă. Presiunile fizice și psihice exercitate asupra întregii familii (confiscarea în 1945-1949 a întregii averi deținute de soacra sa, Răuțoiu Paraschiva; „donarea” forțată a averii proprii, inclusiv a pământului soției Elisabeta, născută Răuțoiu, primit ca dotă părintească încă din 1912; aplicarea unor cote vădit exagerate și cu termene scurte de achitare, sub amenințarea închisorii pentru sabotaj; șantajarea cu exmatricularea din școli a copiilor „chiaburului”; confiscarea patrimoniului bisericii; amenințarea permanentă cu reîntoarcerea în închisoare și chiar cu asasinarea sa în cazul obstrucționării în continuare a înființării colectivului; etc.) îl determină să accepte, cu durere în suflet, înscrierea în colectiv la sfârșitul anului 1959.

Surprinzător e faptul că în niciuna din comunele din jur, aflate în zonă de deal și de munte (cu suprafețe agricole mici) nu s-a înființat gospodărie colectivă. Trebuia însă dat un exemplu pe plan local, în primul rând datorită rolului activ jucat de o parte din stoenеșteni în rezistența din munții Mușcelului.

Pecetea suferințelor prin care a trecut în închisoare și umilințele la care a fost supus ulterior nu i-au înfrânt spiritul dărz și credința fermă în valoarea prieteniei, reușind să-și mobilizeze colegii din întreaga țară ca să ia parte în București la prima și unica agapă jubiliară a celor rămași în viață după 50 de ani de la absolvirea Seminarului Central, prilej cu care s-a organizat și parastasul convenit memoriei profesorilor și colegilor dispăruți.

Prieten cu mari scriitori precum George Coșbuc, Alexandru Vlahuță, Ilarie Chendi, Ștefan O. Iosif, Dimitrie Anghel, Emil Gârleanu, Victor Eftimiu, dar și cu cântăreți și actori excepționali precum Nae Leonard, Elena Bonciu-Locusteanu, Lucia Calomeri, Aristizza Romanescu, Petre Liciu, Iancu Brezeanu (alături de care a și dat spectacole în tinerețe, pe scenele Ateneului Român, al Teatrelor și al Ateneelor populare). Prieten de familie cu profesorul Nicolae Iorga, întreținând corespondență și fiind vizitat de acesta la casa din com. Stoenеști (fapte menționate de savant în lucrările sale), prieten de care nu s-a dezis nici în timpul Statului Național-Legionar, credință statornică pentru care a avut de pățimit (ca iorghist, a fost obligat să părăsească învățământul în noiembrie 1940 sub pretextul cumulului de funcții și a supraviețuit tentativei de asasinat comise cu martori de cuibul local, chiar în parohia Stoenеști, în colaborare cu o echipă sosită special din com. Malu cu Flori, în timpul rebeliunii legionare din județul Mușcel în ianuarie 1941).

Pe scurt, „Un om între oameni” și „Atlet întru Hristos”, așa cum l-a descris demnul său urmaș în parohie, preotul-profesor Ioan-Vasile I. Voinea²⁵. În valoroasa monografie *Mănăstirile și bisericile din Mușcel*, regretatul profesor universitar Ion Popescu-Argeșel, cunoscându-l bine, i-a adus un frumos omagiu cu ajutorul fotografiilor de pe ambele coperte exterioare, în care apar atât biserica nouă din com.

²⁴ M.A.I., Departamentul Securității, Direcția Regională Argeș, Serviciul Raional Mușcel. Dosarul de urmărire informativă a fost clasat pe 5 mai 1965, după 5 luni de la deces (CNSAS).

²⁵ Ioan-Vasile I. Voinea, *Biserica din Stoenеști-Mușcel*, în „Glasul Bisericii”, anul XXXI, nr. 9-10, 1972.

Stoenești (în care tabloul votiv îi înfățișează pe ctitori, preotul Gheorghe Cotenescu și soția sa, Elisabeta, într-un splendid costum popular din zona Mușcelului), cât și biserița din satul Cotenesti, bijuterie istorică și arhitectonică ctitorită în 1781 de familia boiernașul Ioniță Cotenescu, vătaful plaiului Dâmbovița, însărcinat cu paza hotarului Țării Românești și strămoș direct al preotului Gheorghe Cotenescu²⁶.

A iubit școala și copiii, i-a îndrumat și ajutat, iar aceștia l-au îndrăgit și respectat (valori perene ale ortodoxiei române, precum patriarhii Iustin Moisescu și Teoctist Arăpașu, episcopii Gherasim Cristea și Eftimie Luca, vicarii Atanasie Glatcovschi și Roman Stanciu, arhimandriții Sofian Boghiu, Grigorie Băbuș, Roman Braga, Felix Dubneac, Ioasaf Popa, Tănase Petroniu, Iustin Pârvu, profesorii Ioan Rămureanu, Anton Uncu și Ioasaf Ganea, protopopii Vasile Chițu și Constantin Dejan, preotul Ilie Băcioiu de la Bis. Icoanei, etc.).

Sunt grăitoare cuvintele Patriarhului Teoctist la comemorarea a 40 de ani de la trecerea la cele veșnice a Preotului-profesor Gheorghe Cotenescu:

„Părintele Gheorghe Cotenescu, alături de renumiți cărturari: Arhimandritul Chesarie Păunescu, renumitul director duhovnic al Seminarului (seminarul monahal Cernica – n.a.), devenit mai apoi ilustrul Episcop al Dunării de Jos, Ierodiaconul Firmilian Marin, viitor Mitropolit al Olteniei, cărturar de mare renume, latiniști și eliniști de seamă, au făcut ca prestigiul școlii noastre, care avea același statut, asemenea celorlalte licee, să se prezinte în contextul școlilor de acest nivel ca o instituție de prestigiu, datorită pasiunii, exigenței și râvnii profesorilor și elevilor ei.

Noi, elevii, apreciam atunci, ca și acum, valoarea profesorilor noștri, [...] noi vedeam în ei modele de urmat, printre aceștia fiind și Părintele Gheorghe Cotenescu.

Știam despre Părintele Gheorghe Cotenescu că, față de ceilalți profesori, depunea un efort deosebit ca să ajungă să ne predea și să ne inițieze în tainele muzicii. Ne impresiona faptul că venea tocmai de la Stoenești-Mușcel, unde era preot la o biserică al cărui ctitor a și devenit, că preda Muzica și la Seminarul Orfanilor de Război „Patriarhul Miron Cristea” din Câmpulung Mușcel, că fără să simtă oboseală, supărare sau enervare, ajungea și la Seminarul Monahal Cernica, iar în afară de această trudă în via Domnului avea strânse legături cu elita culturală a vremii, purtând o bogată corespondență cu Nicolae Iorga și prezentând comunicări la Universitatea de Vară de la Vălenii de Munte, condusă de marele cărturar.

Știam toate acestea, vedeam, într-adevăr în Părintele Cotenescu un preot model, un profesor de vocație și un om de mare cultură.

Ca profesor de muzică bisericească ne-a îndrumat cu competență, pricepere și răbdare, manifestând și înțelegerea părintească pentru lipsurile unora mai puțin înzestrați într-ale muzicii, dar știind să îi încurajeze în același timp; iar pentru cei talentați știa să sporească râvna și pasiunea; pentru toți reușind să insufle dragostea față de arta pe care ne-o împărtășea.

Ca dascăl, în general, îl apreciam pentru modestia, răbdarea, calmul, bunătatea, căldura sufletească și atașamentul față de elevi, având față de ei o adevărată atitudine părintească, manifestată adesea și prin faptul că se amuza de unele stângăcii

²⁶ Ion Popescu-Argeșel, *Mănăstirile și bisericile din Mușcel la cumpăna dintre milenii*, Editura Fundației România de Măine, București, 2000, p. 16, 111-112, 213-215; Gheorghe Pârnuță, Dorina Panaitescu, *Monografia județului Mușcel*, Editura Semne, București, 2001, p. 172-175.

ale noastre pe care le ironiza cu bunătațe și fără a da note mici, fapt care ne încuraja, ne făcea să avem sentimente de afecțiune față de profesorul nostru.

Privit din toate aspectele, nu putem să spunem decât lucruri bune și frumoase despre Părintele Gheorghe Cotenescu, care și-a făcut cu prisosință datoria ca om, ca preot și ca profesor, cu demnitate și responsabilitate, reușind să rămână în conștiința foștilor săi elevi, o personalitate de seamă, despre care ne aducem aminte cu respect și considerație [...]”²⁷.

La Vălenii de Munte, a fost invitat în repetate rânduri de către Nicolae Iorga ca specialist în probleme muzicale (muzică bisericească, istoria muzicii și folclor). Remarcabil este faptul că preotul-profesor Gheorghe Cotenescu a avut un număr egal de conferințe pe astfel de teme (13) cu toți ceilalți specialiști în materie la un loc, clerici și laici, care au fost de asemenea invitați (mitropolitul Tit Simedrea, preotul-profesor universitar și academician Nicolae M. Popescu, profesorul universitar Gheorghe Moisescu, profesorul universitar Mihail Vulpescu și Emil Riegler-Dinu, unicul doctor în muzicologie până în anul 1938)²⁸.

A ținut 13 conferințe, prezentate în continuare: 1931 - *Analiză asupra muzicii bisericești orientale*; 1932 - 1. *Analiză asupra muzicii orientale*; 1932 - 2. *Muzica bisericească, așa cum se cântă prin regiunile românești din Regat și în provinciile alipite*; 1932 - 3. *Muzica populară**; 1933 - *Forme evolutive în cântarea religioasă orientală**; 1938 - 1. *Evoluția muzicii psaltice de la 1805-1860*; 1938 - 2. *Școala lui Macarie dascălul*; 1938 - 3. *Școala lui Anton Pann*; 1938 - 4. *Dimitrie Suceveanu și Ștefanache Popescu*; 1939 - 1. *Unitatea melodică la clasicii psaltichiei românești: Anton Pann, Macarie, Ștefan Popescu, Dimitrie Suceveanu*; 1939 - 2. *Spre o evoluare și unificare a muzicii psaltice bisericești*; 1943 - 1. *Din ale muzicii bisericești*; 1943 - 2. *Epoca lui Anton Pann și Macarie și influența în literatura populară*.

Practic, dintre cei 5 conferențieri prezentați, unul singur și-a petrecut peste 50 de ani din viață și a activat ca atare pe teritoriul ambelor județe, respectiv preotul-profesor Gheorghe Cotenescu. Acest lucru nu l-a împiedicat însă să depună eforturi supraomenești pentru fi prezent și a-și face datoria de profesor de muzică, deputat și conferențiar în localități diferite, cum ar fi Curtea de Argeș (jud. Argeș), București, Cernica (jud. Ilfov) și Vălenii de Munte (jud. Prahova), în lipsa unui mijloc propriu de transport și fără ca acest lucru să afecteze îndeplinirea exemplară a atribuțiilor sale de preot într-o parohie rurală, cu numeroase ore predate și activități conexe desfășurate în capitala de județ, orașul Câmpulung-Mușcel.

Capacitatea organizatorică cu totul aparte, dovedită încă din timpul studenției sale militante, în care se încadrează și primele ediții ale cursurilor de vară, i-a fost

²⁷ Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, articolul *Profesorul meu de muzică bisericească*, în „Pe treptele slujirii creștine”, XVI, Editura Institutului Biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2005, pp. 447-449.

²⁸ Constantin R. Vasilescu, *Conferențiarul cursurilor de vară de la Vălenii de Munte. 1908-1946*, Editura Anima, București, 1999, p. 38. Autorul menționat indică numai 11 conferințe. Celelalte 2 conferințe, marcate cu asterix, au fost identificate de autorul prezentului articol prin consultarea tuturor „Programelor” publicate anual de comitetul de organizare a cursurilor și asociația auditorilor.

recunoscută de organizatorii ediției jubiliare din 1934, când a fost invitat să țină unul din discursuri²⁹.

Bun orator și stăpân pe sine în situații dificile, a făcut față cu brio inclusiv provocării pe care o reprezenta prima sa prezență în Parlamentul României întregite, contracarând în mod inteligent și chiar cu umor ostilitatea virulentă manifestată pe durata scurtului său mandat (1931-1932) de opoziția formată în acel moment din reprezentanții PNȚ. Dovedindu-și competența inclusiv în domenii care nu țin strict de biserică și religie, a fost desemnat în unanimitate de deputații-preoți să țină unul din discursurile de omagiere a poetului și omului politic Octavian Goga la împlinirea vârstei de 50 de ani, deși acesta făcea parte dintr-un alt partid decât vorbitorul³⁰. În semn de prețuire, alt preot care reprezenta Mușcelul, preotul liberal Petre Partenie (președintele Asociației Generale a Clerului Ortodox Român) a rostit un discurs similar în Senat.

În concluzie, fiecare dintre cei 5 conferențieri își are propriile merite, intersectându-se uneori la aceleași ediții, și este cert faptul că la momentul respectiv și-au găsit cu toții publicul adecvat în raport de temele abordate (programul cursurilor era anunțat din timp prin presă, iar auditorii interesați se înscriau în cunoștință de cauză, achitând sumele necesare găzduirii, mesei și excursiilor incluse).

Surprinde întrucâtva faptul că Mușcelul a trimis la Vălenii de Munte mai mulți conferențieri decât Argeșul, acest lucru făcând cinstea unuia dintre cele mai mici județe din perioada interbelică (3.058 km²), inclusiv sub aspectul potențialului demografic, economic și intelectual.

Astfel, conform primului recensământ general al populației României întregite din 29 decembrie 1930, județul Mușcel avea o populație statornică totală de 149.797 persoane (din care în mediul rural trăiau 135.929 persoane, adică mai mult de 90%, față de numai 13.868 în mediul urban, adică în Câmpulung-Mușcel), iar sub jumătate din locuitori - 72.693 persoane, adică 48,7%, erau știutori de carte, din care doar 393 aveau studii universitare iar alți 170 un alt tip de studii superioare (față de 77.104 analfabeți!)³¹.

În comparație, județul Argeș (care va îngloba din 1968 și fostul județ Mușcel), avea în 1930 o suprafață de 4.216 km, și o populație totală de 257.378 locuitori (din care în mediul rural trăiau 231.037 persoane, adică sub 90%, față de 26.341 de locuitori în mediul urban - 19.532 la Pitești și 6.809 la Curtea de Argeș), din care doar 52,9% știau să citească³².

Iar aceste lucruri se petreceau într-o țară în care, în 1930, din totalul locuitorilor care aveau peste 7 ani, 43% nu știau să scrie și să citească, iar abandonul școlar - la toate treptele, dar în special în mediul rural, era enorm (doar 60% frecvență în învățământul rural, raportat la o medie de 90% în țările vecine, Ungaria, Bulgaria și Polonia).

²⁹ Liga Culturală, Secția Vălenii de Munte, *Un moment cultural. Un sfert de veac de la întemeierea Universității Populare N. Iorga din Vălenii de Munte*, Vălenii de Munte, 1934, p. 21.

³⁰ M.O. nr. 22/14.01.1932, p. 671.

³¹ DJAN Argeș, inventar nr. 3.088, fond nr. 2.237. Recensământul general al populației României întregite - 29 dec. 1930 - județul Mușcel.

³² DJAN Argeș, inventar nr. 3.087, fond nr. 2.236. Recensământul general al populației României întregite - 29 dec. 1930 - județul Argeș.

Raportat la un potențial sensibil mai mare, județul Argeș a trimis la Vălenii de Munte doar 2 conferențieri care și-au desfășurat în realitate activitatea în alte localități, respectiv pe profesorul universitar Florian Ștefănescu-Goangă (la Cluj) și pe pictorul Costin Petrescu (la București). Lor li se mai poate adăuga și ministrul Armand Călinescu (viitorul prim-ministru de scurtă durată, asasinat de legionari în 1939), care a ținut discursul de deschidere la ediția din 1938.

INTELECTUALS FROM ARGEȘ AND MUȘCEL AT VĂLENII DE MUNTE

Abstract

Gheorghe I. Cotenescu was a remarkable personality during the interwar years. He was appointed priest of the new Stoenesti parish and, while teaching at theological schools in Campulung, Curtea de Argeș and Cernica, he also organized many civic, cultural and artistic activities in Stoenesti, Câmpulung, Muscel County and Bucharest. He was a military chaplain in the Great War. He composed religious music. He was a columnist and a member of the Cultural League and other cultural societies in Muscel, Bucharest and at the national level. After excruciating efforts, his work on the new church from Stoenesti was completed and consecrated by His Beatitude Patriarch Nicodim in October, 1939. Father Cotenescu became a political prisoner after being convicted for the support he provided to anti-communist Colonel Gheorghe Arsenescu (1949-1950).

He was a close friend of the great scholar Nicolae Iorga (1906-1940). He was Iorga's first personal secretary, participated in the founding congress and adhered to the program of the National Democratic Party (1910), founded its Muscel branch (1922), was elected MP (1931-1932), and member of Party's Central Committee (1932-1946). Father Cotenescu gave 13 music lectures at Vălenii de Munte, more than the combined number of lectures given by other four lecturers from Arges and Muscel counties (Radu Demetrescu-Gyr, Costin Petrescu, Florian Ștefănescu-Goangă și Victor Slăvescu).